

УДК 375.3:796:316.6-057.874:159.9-057.874
DOI: 10.31499/2307-4906.3.2025.340363

СПЕЦИФІКА АНТИБУЛІНГОВОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Олександр Філіпенко, аспірант, викладач-стажист кафедри теорії та методики спорту,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0009-0005-2626-7242

E-mail: o.v.filipenko@udpu.edu.ua

У статті розглянуто актуальність проблеми булінгу в освітньому середовищі, зокрема на уроках фізичної культури. Акцентовано на важливості створення безпечного соціального клімату у класі, де вчитель фізичної культури виступає як ключова фігура у попередженні та протидії булінгу. Проаналізовано результати дослідження, проведеного серед учителів фізичної культури, щодо їхнього розуміння проблеми булінгу, факторів, що спричиняють його прояви, форм насильства, які трапляються на заняттях, та стратегій реагування. Визначено необхідність цілеспрямованої підготовки вчителів до розпізнавання, запобігання та протидії булінгу через освітні програми та інтервенції. Наголошено на потребі формування позитивного клімату, розвитку емпатії, активної позиції вчителя та співпраці з батьками й адміністрацією задля безпечного середовища для всіх учнів.

Ключові слова: булінг; безпека; учитель фізичної культури; освітнє середовище; специфіка; попередження та протидія; соціальна взаємодія; фізичне виховання.

SPECIFICS OF ANTI-BULLYING WORK OF THE PHYSICAL EDUCATION TEACHER

Oleksandr Filipenko, Phd Student, Trainee Lecturer of the Department of Sports Theory and Methodology, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0009-0005-2626-7242

E-mail: o.v.filipenko@udpu.edu.ua

This article explores the pressing issue of bullying in the educational environment, with a focus on physical education classes. Physical education settings, where group dynamics and physical activity dominate, often become breeding grounds for peer victimization. The physical education teacher plays a critical role in recognizing, preventing, and addressing bullying behaviors.

The research presented in the article involved a survey of eighteen physical education teachers from various educational institutions. The survey aimed to examine their awareness of bullying, types of bullying observed during physical education classes, contributing factors, and the strategies they employ to prevent and respond to such incidents. The findings reveal that bullying manifests in verbal, physical, and especially social forms – such as ignoring peers or excluding them from group activities. Victims often include students with distinctive physical features, poor motor skills, or limited social abilities.

The article emphasizes the importance of teacher training focused on anti-bullying strategies in physical education settings. Teachers must be equipped to recognize bullying behaviors, foster a supportive and inclusive classroom atmosphere, and engage in constructive dialogue with students. Prevention through education is crucial: physical education teachers should integrate discussions, activities, and training on empathy, respect, and fair play into their teaching.

Moreover, the article highlights the role of the teacher's behavior, communication style, and chosen activities in influencing peer relationships. The research concludes that creating a safe and respectful

learning environment in physical education classes requires a systematic, proactive approach, involving not only the teacher but also school administration and parents. Future research should focus on developing targeted training modules for physical education teacher preparation programs aimed at equipping educators with the skills necessary to counteract bullying effectively.

Keywords: *bullying; safety; physical education teacher; educational environment; specificity; prevention and intervention; social interaction; physical education.*

Повноцінний розвиток і реалізація індивідуальних потенціалів людини в школі можливі лише за певних умов. Серед них центральне місце займають якість міжособистісного спілкування та психологічна безпека в освітньому середовищі. Україна розташовується в першій десятці країн Європи за поширеністю випадків булінгу серед школярів у віці від 11 до 15 років. За даними Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), майже 70% дітей українських шкіл стикаються з цим явищем [7]. Інші дослідження також підтверджують проблему: за даними ЮНІСЕФ, 67% дітей за останні кілька місяців були об'єктами цькування.

Безпека особистості є однією з найважливіших її потреб. Завданням кожної держави є забезпечення безпеки своїх громадян, особливо дітей. Зміни щодо протидії булінгу внесені в Закон «Про освіту» [6], де визначено права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу для створення максимально сприятливих умов для розвитку особистості дитини та підвищення професіоналізму педагогічних працівників. Створення безпечного та комфортного середовища в закладах загальної середньої освіти є обов'язком усіх педагогів, у контексті нашого дослідження вчителя фізичної культури.

Теоретичні засади протидії булінгу та її специфіки в роботі вчителя фізичної культури ґрунтуються на сучасних наукових дослідженнях, що розкривають суть булінгу як соціально-психологічного явища, окреслюють принципи надання психологічної та педагогічної підтримки учням, а також враховують специфіку фізичного виховання та спортивної діяльності. Вагомий внесок у розробку теоретичних підходів до вивчення проблеми булінгу в шкільному середовищі зробили як зарубіжні дослідники (С. Kowalski [9], J. O'Connor, K. Graber [10], A. Sağın, S. Uğraş, M. Güllü [11]), так і українські науковці (Ю. Бойко-Бузиль, Л. Процик [1], П. Бойчук, М. Козігора, А. Романюк [2], В. Дерев'янко, О. Погонцева, І. Захарчук [3], Т. Мицкан [5] та ін.).

Мета статті – розкрити функціональну специфіку попередження та протидії булінгу вчителя фізичної культури в закладах загальної середньої з метою створення позитивного та безпечного соціального середовища під час занять з фізичної культури.

Однією з найважливіших проблем сучасного суспільства, на думку авторів методичного видання «Спорт проти булінгу», залишаються: постійне погіршення фізичного та психоемоційного здоров'я школярів незалежно від віку; брак позитивного комунікативного клімату в дитячих і молодіжних колективах; зростання соціальної напруженості, особливо серед вимушених переселенців [3, с. 2].

За твердженням науковців Ю. Бойко-Бузиль та Л. Процик, найчастіше жертвами шкільного цькування стають учні з фізичними вадами, захворюваннями або особливостями зовнішності, особливостями поведінки, страхом перед школою, відсутністю досвіду життя в колективі, труднощами в навчанні або, навпаки, обдаровані учні, а також неохайні діти, фізично слабкі та невпевнені в собі [1, с. 89].

Ураховуючи зазначені обставини, булінг під час уроків фізичної культури може набувати різних форм, можуть виникати проблеми взаємин між учнями, які потребують уваги та втручання з боку педагогічного персоналу для їх вирішення.

Фахівці, які займаються запобіганням насильству, зазвичай мають значно глибше розуміння складності та динаміки насильства проти дітей, порівняно з фахівцями у сфері спорту. Однак, разом вони можуть об'єднатися у роботі щодо протидії булінгу. Якщо в громаді є служби захисту дітей, спортивні працівники (наприклад, вчителі фізкультури), то вони можуть відігравати критичну роль, виявляючи випадки насильства проти дітей у спортивному середовищі та скеровуючи їх до таких служб. Але для цього їм необхідно мати відповідні знання та навички [3, с. 5].

На жаль, як стверджують дослідники, особливості прояву дитячого та учительського булінгу в шкільному середовищі, трапляються ситуації, коли педагоги упереджено ставляться до дитини, публічно висміюють її відповіді, здібності або зовнішність, принижують чи критикують її. У випадках булінгу конфлікт зазвичай має особистісне підґрунтя і набуває систематичного характеру [1, с. 90].

Провівши дослідження щодо обізнаності учителів фізкультури про булінг на уроках фізичної культури, турецькі науковці A. Sağın, S. Uğraş, M. Güllü, доводять, що учителі фізичної культури є найважливішим фактором у зменшенні або збільшенні булінгу серед однолітків у класах. Автори стверджують, що уроки фізичної культури створюють сприятливе середовище для виникнення булінгу серед однолітків. Крім того, автори акцентують увагу на тому, що учні, які зазнають булінгу на інших уроках, відчувають страх на уроках фізичного виховання, і більшість з них не хоче брати участь у заняттях, щоб уникнути булінгу [11, с. 40].

Ці автори також вважають, що фізичне виховання може стати середовищем для заохочення ставлень і поведінки, спрямованих проти булінгу. Дослідники наголошують, що булінг серед однолітків можна подолати завдяки програмам втручання, доданим до курсу фізичного виховання, та створенню відповідних умов. Однак, якщо не вжити належних заходів, уроки фізичної культури можуть стати основним середовищем, де виникає булінг серед однолітків. Хоча ці заняття є надзвичайно складними фізично, соціально та емоційно, вони також надають учням можливість для розвитку у різних сферах. Якщо не створити відповідних умов, учні можуть зіткнутися з недоліками (такими як слабкі фізичні навички, слабкі соціальні навички та особливі потреби), і ймовірність того, що такі учні стануть жертвами булінгу, може зрости [11, с. 41].

Концепція Нової української школи визначає ключові напрями фізкультурної освіти та вимоги до досягнень учнів: регулярна фізична активність; демонстрація та використання рухових умінь і навичок у різних життєвих ситуаціях; вибір, створення та застосування індивідуальних фізкультурно-оздоровчих програм для покращення фізичного стану та здоров'я; розвиток здатності до самооцінювання фізичного стану; дотримання правил чесної гри, вміння боротися, вигравати та програвати; усвідомлення значення фізичних вправ для здоров'я, задоволення, загартування характеру, самовираження та соціальної взаємодії [4].

Хоча під час уроків фізичної культури учні повинні бути активними, булінг серед однолітків може мимоволі та негативно впливати на їхню активну участь у заняттях [10]. Будь-який учень може стати жертвою булінгу на таких уроках, вразливі та чутливі учні частіше стикаються з цим явищем. Під час уроків фізичної культури учні можуть ставати

жертвами булінгу через такі фактори, як розмір і вага тіла [10], слабкі моторні навички та брак соціальних навичок. Активності на уроках фізичної культури зазвичай вимагають фізичного контакту, що може ускладнювати вчителям виявлення булінгу під виглядом фізичного контакту. Окремі дослідники стверджують, що 50% випадків булінгу найчастіше трапляються під час командних видів спорту.

На уроках фізичної культури учні мають можливість безпосередньо спостерігати за навичками, здібностями, успіхами чи невдачами своїх друзів під час ігор та активностей. У цей момент учні, які менш здатні або менш вправні за своїх однолітків, можуть не бажати брати участь у іграх та активностях і можуть стати жертвами булінгу та ізоляції. Хоча такі теми, як повага, любов і чесна гра, є важливими елементами навчальної програми з фізичної культури та спорту, уроки фізичної культури створюють сприятливе середовище для булінгу.

Дослідники S. Bejerot, S. Plenty, A. Humble, та M. Humble зазначають, що слабкі моторні навички можуть бути важливим фактором для булінгу; їхнє дослідження показало, що 48,6% учнів, які зазнали булінгу, мали нижчі за середні моторні навички [8].

Для з'ясування специфіки антибулінгової роботи вчителя фізичної культури було проведено опитування вчителів фізичної культури, які працюють у початковій школі, гімназії, ліцеї, спортивній школі. Наше опитування мало на меті з'ясувати специфіку антибулінгової роботи вчителя фізичної культури за 5 категоріями: 1) усвідомлення вчителями факту булінгу; 2) спортивні активності, які провокують шкільний булінг; 3) боротьба зі шкільним булінгом; 4) причини булінгу; 5) уникнення уроків фізичної культури та спорту.

Вчителі фізичної культури зазначили, що на уроках фізичної культури шкільний булінг може відбуватися у вигляді прізвиськ, образ, насмішок, ігнорування або непередачі м'яча в грі, тискання, штовхання та інших дій. Крім того, учасниками було визначено, що шкільний булінг може відрізнятися між статями. Наприклад, фізичне тероризування частіше спостерігається серед хлопців, ніж серед дівчат. Вчителі фізичної культури, які працювали як у середній, так і в старшій школі в різні періоди, заявили, що булінг відбувається у різний спосіб. Наприклад, наступне: «Шкільний булінг – це спроби учнів домінувати один над одним... У середніх школах учні більш емоційно піддаються відчуттю відчуження під час гри»; «Це дія однієї особи на іншу особу, чи то словесно, чи фізично, чи психологічно. ... Коли ми дивимося на старші школи, ми можемо бачити всі види тероризування. Учні більш схильні до насильства один проти одного»; «У спортивних школах шкільний булінг в основному вербальний, що призводить до формування груп серед учнів».

Учасники вказали, що булінг спостерігається у всіх вікових групах і частота та тип можуть відрізнятися в залежності від умов та типу діяльності. З виразів учасників з'ясовано, що вони в основному стикалися з емоційним булінгом.

Спортивні активності, що спричиняють шкільне тероризування. Під цією категорією були досліджені причини шкільного булінгу на уроках фізичної культури згідно з думкою вчителів фізичної культури. Більшість учасників заявили, що під час спортивних активностей учні можуть легко висловлювати свої почуття та думки без їх пригнічення. Крім того, вони зазначили, що в будь-якому середовищі, де є почуття конкуренції та перемоги, буде і тиран, і жертва, і цьому не можна запобігти: «Шкільний

булінг може відбуватися серед учнів на уроках фізичної культури... Іншими словами, дитина, яка зазвичай приховує свої почуття та думки, має можливість висловлювати їх з комфортом під час спортивних активностей».

Учасники зазначили, що учні можуть виявляти деякі небажані поведінкові реакції щодо своїх друзів через бажання перемоги або адреналін на уроках фізичної культури, конкурентно-орієнтованих активностях та матчах між собою.

Боротьба з шкільним булінгом. Під цією категорією досліджувався вияв шкільного булінгу на уроках фізичної культури та спортивних заняттях, а також те, що роблять вчителі фізичної культури для попередження та протидії булінгу в класах. Вчителі стверджують, що деякі учні систематично стикаються з булінгом від однолітків на уроках фізичної культури. Учасники також вказували, що учні, які були жертвами в середній школі, намагалися уникнути тероризування на уроках фізичної культури, але вони також зазначили, що жертва може бути піддана соціальному тероризуванню (ігнорування в грі або не передача м'яча під час матчу), навіть якщо над ними не вчинено словесного або фізичного тероризування. Вчителі старшої школи, з іншого боку, заявили, що булінг збільшується під час змагань, в яких бере участь кожен, хоча учні загалом не беруть участь у діяльності, якщо вони думають, що їх будуть тероризувати.

Вчителі фізичної культури зазначали, що для попередження та протидії булінгу, що відбувається під час уроку, вони попереджають учнів перед уроком і під час нього тримають клас під контролем та під час активності. Вони також зазначили, що намагаються запобігати тероризуванню, покаравши учнів (наприклад, не включаючи тирана до активності протягом певного періоду часу) або проводячи індивідуальні розмови під час уроку.

Причини шкільного булінгу. Під цією категорією досліджувалися причини шкільного булінгу, який відбувається на уроках фізичної культури та спортивних заняттях, конкретно з точки зору вчителів фізичної культури. Учасники визначили фактори, які сприяють зменшенню або збільшенню агресивної поведінки: як вчителі фізичної культури спілкуються з учнями під час уроку, їхні відносини з учнями, поведінка, яку вони моделюють для учнів, та їх вибір активностей.

Уникнення уроків фізичної культури та спорту. Під цією темою визначалися наслідки для дітей, які піддаються шкільному булінгу на уроках фізичної культури, разом з характеристиками дітей, які найчастіше піддаються булінгу. Учасники опитування зазначили, що внаслідок булінгу, який деякі учні переживають на уроках фізичної культури, їх бажання брати участь у спортивних активностях зменшується. Вчителі також відзначали, що вони не завжди можуть помітити проблеми тероризованих учнів щодо їх участі або уникненні від уроків фізичної культури. У дослідженні, проведеному J. Yoon та S. Bauman [62], зазначено, що жертви булінгу часто зазначають, що вчителі не підтримували їх; що жертвам не надається достатньої підтримки вчителів.

Більшість учасників нашого дослідження зазначили, що, хоча фізична агресія, така як удари або штовхання, може відбуватися на заняттях з фізичного виховання, соціальна агресія також є серйозною проблемою в цьому контексті. За результатами опитування встановлено, що учні, які піддаються агресії на заняттях з фізичного виховання, мають надмірну вагу, занадто худі, занадто високі або занадто низькі; хлопці частіше стають жертвами булінгу, але дівчата з надмірною вагою так само схильні стати жертвами булінгу, як і хлопці.

За словами вчителів фізичної культури, які брали участь в опитуванні, учні легко можуть виражати свої почуття та думки під час спортивних занять, не стримуючи їх, і в будь-якому середовищі, де існує відчуття конкуренції та перемоги, буде і тиран і жертва. На уроках фізичної культури учні можуть зіткнутися з середовищем, яке є для нього викликом як фізично, так соціально та емоційно. Коли до цього додаються такі фактори, як слабкі моторні навички, відсутність соціальних навичок та загальні труднощі з емоціями та гіперактивність, недоліки учнів стають очевидними. Створені на уроках фізичної культури конкурентні середовища призводять до того, що такі учні стають жертвами булінгу.

За результатами опитування встановлено, що вчителі віддають перевагу таким рішенням, як серйозна розмова з образником, направлення образника до адміністрації школи або покарання. Ці втручання можуть не бути ефективними рішеннями, оскільки учні, які стають об'єктом переслідування, часто знову можуть зіткнутися з цим. У такій ситуації учень, який став об'єктом переслідування тими самими людьми щотижня, може спробувати самостійно вирішити проблему пізніше, оскільки він вважає, що проблему не можна вирішити іншими.

Завдяки опитуванню вчителі фізичної культури, проведеному у нашому дослідженні, зроблено висновок, що існує багато факторів у виникненні булінгу серед однолітків на уроках: поведінка вчителів фізкультури (стосунки з учнями, спілкування та вибір діяльності), середовище (адміністрація школи, батьки та шкільний клімат), самі учні (фізично різні або різний характер) і відсутність програм втручання.

На основі аналізу досліджень закордонних науковців [8–11], та результатів опитування, власного досвіду тренувальної діяльності встановлено, що булінг серед однолітків на уроках фізичної культури та спортивних заняттях може мати вербальний, фізичний або емоційний характер. Вчителі фізичної культури є важливими допоміжними фігурами у виявленні та розслідуванні випадків булінгу. Вони часто мають ближчий контакт з учнями під час спортивних занять та тренувань і можуть спостерігати за їхньою поведінкою.

Загалом, специфіка антибулінгової роботи вчителя фізичної культури полягає в комплексному підході до створення позитивного та безпечного соціального середовища під час занять з фізичної культури у закладі освіти.

Вона полягає в тому, щоб не лише викладати фізичні вправи та спортивні навички, а й активно працювати над підтримкою позитивної соціальної та психологічної атмосфери серед учнів, щоб навчати учнів соціальним навичкам та емпатії.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до попередження та протидії булінгу в закладах загальної середньої освіти та розробленні педагогічних умов для їхньої підготовки до ефективної реакції на прояви булінгу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко-Бузиль Ю., Процик Л. Особливості прояву дитячого та учительського булінгу в шкільному середовищі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2020. Вип. 1. С. 86–94.
2. Бойчук П., Козігора М., Романюк А. Булінг як соціально-психологічне явище у сучасному освітньому просторі. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2021. Вип. 3, ч. 2. С. 10–16.

3. Дерев'янко В. В., Погонцева О. В., Захарчук І. Р. Спорт проти булінгу: навч. програма факультативу, курсу за вибором. Київ : Фенікс, 2017. 28 с.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 14.05.2025).
5. Мицкан Т. Вчитель фізичної культури – універсальні компетентності. *Новій українській школі – нова фізична культура* : матеріали круглого столу / за ред. В. І. Наумчука, А. В. Огністого. Тернопіль: В-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. 64 с.
6. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення: 14.05.2025).
7. Протидія булінгу як один з пріоритетних напрямів державної політики України. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/protydiya-bulingu-yak-odyn-z-priorytetnyh-napryamiv-derzhanoi-polityky-ukrayiny/> (дата звернення: 14.05.2025).
8. Bejerot S., Edgar J., Humble M. B. Poor performance in physical education – a risk factor for bully victimization. A case-control study. *Acta Paediatrica*. 2011. Vol. 100, No. 3. P. 413–419. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.2010.02016.x> (дата звернення: 14.05.2025).
9. Kowalski C. Coaches' perspectives on bullying. *Bullying in schools: Perspectives from school staff, students, and parents*. Palgrave Macmillan/Springer Nature, 2017. P. 135–157. DOI: https://doi.org/10.1057/978-1-137-59298-9_7 (дата звернення: 14.05.2025).
10. O'Connor J. A., Graber K. C. Sixth-grade physical education: An acculturation of bullying and fear. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 2014. Vol. 85, No. 3. P. 398–408. DOI: <https://doi.org/10.1080/02701367.2014.930403> (дата звернення: 14.05.2025).
11. Sağın A., Uğraş S., Güllü M. Bullying in physical education: Awareness of physical education teachers. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*. 2022. Vol. 95. P. 40–53.

REFERENCES

1. Boiko-Buzyli, Y., & Protsyk, L. (2020). Osoblyvosti proiavu dytyachoho ta uchytelskoho bulinhu v shkilnomu seredovyschi [Peculiarities of children's and teachers' bullying in the school environment]. *Naukovyi Visnyk Khersonskoho Derzhavnoho Universytetu. Seriya: Psykholohichni Nauky*, (1), 86–94 [in Ukrainian].
2. Boichuk, P., Kozihora, M., & Romaniuk, A. (2021). Bulinh yak sotsialno-psykholohichne yavyshe u suchasnomu osvith'omu prostori [Bullying as a socio-psychological phenomenon in the modern educational space]. *Akademichni Studii. Seriya "Pedahohika"*, (3, Pt. 2), 10–16 [in Ukrainian].
3. Derevianko, V. V., Pohontseva, O. V., & Zakharchuk, I. R. (2017). Sport proty bulinhu: Navchalna programa fakul'tatyvu, kursu za vyborom: metodychne vydannia [Sport against bullying: Elective course program]. Kyiv: Phoenix Publishing [in Ukrainian].
4. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2016). Kontseptsiiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity "Nova ukrainska shkola" na period do 2029 roku [Concept of state policy reform in general secondary education "New Ukrainian School"]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
5. Mytskan, T. (2023). Vchytel' fizychnoi kul'tury – universal'ni kompetentsii. In V. I. Naumchuk & A. V. Ohnystyi (Eds.). *Novii ukrainskii shkoli – nova fizychna kultura: Materialy kruhloho stolu* (p. 64). Ternopil: Vydavnytstvo TNP im. V. Hnatiuka [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada Ukrainy. (2017). Pro osvitu: Zakon Ukrainy № 2145-VIII vid 05.09.2017 r. [On Education: Law of Ukraine No. 2145-VIII dated September 5, 2017]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> [in Ukrainian].
7. Legal Aid of Ukraine. (n.d.). Protydiia bulinhu yak odyin z priorytetnykh napriamiv derzhavnoi polityky Ukrainy [Counteracting bullying as a priority of state policy in Ukraine]. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/protydiya-bulingu-yak-odyn-z-priorytetnyh-napryamiv-derzhanoi-polityky-ukrayiny/> [in Ukrainian].
8. Bejerot, S., Edgar, J., & Humble, M. B. (2011). Poor performance in physical education – a risk factor for bully victimization: A case-control study. *Acta Paediatrica*, 100(3), 413–419. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.2010.02016.x>.

9. Kowalski, C. (2017). Coaches' perspectives on bullying. In L. H. Rosen, K. DeOrnellas, & S. R. Scott (Eds.), *Bullying in schools: Perspectives from school staff, students, and parents* (pp. 135–157). Palgrave Macmillan/Springer Nature. DOI: https://doi.org/10.1057/978-1-137-59298-9_7.
10. O'Connor, J. A., & Graber, K. C. (2014). Sixth-grade physical education: An acculturation of bullying and fear. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 85(3), 398–408. DOI: <https://doi.org/10.1080/02701367.2014.930403>.
11. Sağın, A., Uğraş, S., & Güllü, M. (2022). Bullying in physical education: Awareness of physical education teachers. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 95, 40–53.